

Dvakrat mrazna!

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. septembra 1890.

Leto XX.

Iz primorskih bojišč.

III.

Turki na Bukovem.

Na Bukovem delopust je zvonil,
Prav milo se zvon je v dolino glasil,
A smeje se milemu glásu Turčín,
Ko jezdi na goro iz baških ravnín:
„Le klenkaj, le klenkaj svetnik iz goré,
Saj zadnjič se tvoji glasovi glasé,
Ker prej, kot bo solnce zašlo za goró,
Za veke pobotal se bodem s tabó!
Bogastvo je meni na svetu čez vse,
Če imaš ga mnogo, to bode za mé;
Iz tvojih pozláčenih srebrnih čaš,
Cedíla pijača bo turških se paš;
Na tvojih oltarjih pa bodo zastónj
Postavile jasli od naših se konj!“
Takó je govoril oholi Turčín,
A čul ga Gospod je nadzračnih višín;
Kder danes „na žrelu“ ljudjé govoré,
Do tjà še dospele so turške peté,

A támkaj: „Ni jedne stopinje naprej!“
 Zakliče branitelj krščanskih jim mej,
 In kot bi v močvirje peljala jih pot
 Začenja se vdirati konjem povsod.
 Prestrašen, od gróze zdívján in plašán
 Povrní se paša je v baško raván,
 A ondù pri „allahu“ se je zaklél,
 Da v kraje več naše ne bode prispél.

J. Rejec.

Zorka in mati.

—n ni je bilo več one zlatokose Zorke, one dobre in poslušne hčerke pri materi, pri kateri je doslej vedno bila. Koder koli mati, onód tudi Zorka. Mati ni smela pomisliti, da bi mogla biti brez svoje Zorke, a takisto tudi Zorka, da bi mogla biti brez svoje dobre matere. In tako je tudi pravo. Stariši ljubijo svoje dobre otroke čez vse, a dobri otroci ljubijo čez vse svoje stariše.

A zdaj, kakor pravim, zdaj one mile in ljubeznive Zorke, onega ljubeznivega angeljčka z onimi lepimi modrimi očesci ni bilo več pri njenej dobri materi.

Oj, koliko solzá je vže prelila dobra mati po svojej Zorki, a preli bi jih bil izvestno tudi njen oče, ako bi ga ne krila vže davno črna zemlja. Dobrej in skrbnej materi bilo je vse pustó in prazno brez njene Zorke. Onega stolčka, na katerem je Zorka po sto in stokrat sedela s knjigo v roci, mati niti pogledati ni smela, ker se je takój spomnila svoje hčerke; na ono mehko posteljico, v kateri je malo svojo hčerko tolikokrat zazibala v sladke sanje, vrgla se je mati jokajoč vsaki dan ter vzdihovala po svojej dobri Zorki; óno priprosto košarico, v kateri je Zorka sto in stokrat prinesla materi sladkega sadja iz vrta, spravila je mati v najdolenji omarin predal, samó zaradi tega, da bi je ne videla prevečkrat; Zorkine šolske knjige, katere so njene nedolžne ročice tolikokrat prebirale in njena modra očesca tolikokrat zrla, porazdelila je mati njenim prijateljicam, želeč jim, da bi tudi one tako pridno čitale knjige, kakor jih je čitala njena dobra Zorka. Zna se, da se je dobra mati vselej razjokala, kadar koli se je sestala z Zorkinim učiteljem, ker se je pri tej priložnosti vselej spomnila svoje dobre Zorke.

A kaj bi vam še dalje pripovedoval o materinem čuvstvu in o plemenitem sreci te dobre matere! Dosti je, da vam povem, da je vedno mislila le na svojo Zorko in da jo je vsaka stvarca spominjala njene dobre Zorke. Pa take vam so, otroci ljubi, vse matere, in tudi vaše, zatorej ljubite in spoštujte jih.

Mogoče, otroci ljubi, da tudi vi žalujete po Zorki, ko čitate te moje vrstice; mogoče, da si jo mislite pokopano v zemlji; mogoče, da si vže mislite, kako njena

mati britko joče nad njenim grobom, kako sadi in zaliva cvetice nad njeno posteljico na ónem priprostem vaškem pokopališči! Nè, zlati moji otročiči, nè. Ni osoda Zorkine matere tako žalostna, kakor si vi mislite, nè — Zorka živi, Zorka je zdrava, Zorka je v družbi dobrih in plemenitih duš, ki za njo skrbé, ki z vsemi svojimi močmi delajo na to, da bode Zorka danes ali jutri izobraženo in plemenito deklè, dobra gospodinja, dobra in plemenita kakor je bila takrat, ko je še doma veselo skakala okolo svoje dobre matere.

Zorka se nahaja v samostanu častitih usmiljenih sester v nekem večjem mestu, kjer se uči in za svoje bodoče življenje pridno pripravlja.

In kako se je vse to zgodilo?

Ob koncu lanjskega šolskega leta je Zorka pri šolskej poskušnji vse poslušalce s svojim znanjem, pridnostjo in lepim vedenjem tako iznenadila, da so se vsi pri poskušnji navzoči jednoglasno izrazili, da se ta pridna in vzorna deklica mora poslati v višje šole v samostan. In ker je mati bila ubožna in ni imela potrebnih pripomočkov, da bi jo mogla vzdrževati v samostanu, obljubili so navzoči gospodje pri poskušnji, da bodo vsak mesec po nekoliko skupaj zložili, in tako se je nabrala ona potrebna vsota, s katero se je mogla Zorka povsem spodobno vzdrževati v samostanskih šolah, kder je dobivala pouk in vse, česar jej je bilo treba za njeno odgojo in življenje.

Lepo, plemenito je bilo to dejanje pri poskušnji navzoče gospóde. A vender se je dobra Zorkina mati začela britko jokati, ko jej je domači gospod učitelj povedal, kaj so gospodje sklenili in ko je videla, da se bode morala za dlje časa ločiti od svojega angeljčka, od svoje dobre hčerke Zorke.

„Zorka pride o šolskih počitnicah zopet k vam in ostane dobra dva meseca pri vas domá“, tolažil je jokajočo se mater gospod učitelj. Ali deset mesecev ločena biti od svoje Zorke, to je bilo materi kakor deset polnih let, morda tudi kakor cela večnost!

Dan ločitve bil je za ubogo mater zeló žalosten. Mislila si je, da se za vselej poslavlja od svoje ljube Zorke, in ko jo je pri slovesu poljubila, zazdelo se jej je, da je to poslednji poljubek, ki ga daje svojej dobri hčerki.

Zorka jo je tolažila in rekla, da hoče biti vedno dobra, pridna in poslušna, da jej bode vsak teden vsaj po jedenkrat pisala, da bode deset mesecev kmalu minulo, ali vse to je bilo za užaljeno materino srce slaba tolažba. Dà, dà, otroci ljubi, vse matere so vam take.

* * *

Mati je dobivala o svojej hčerki Zorki iz samostana najpovoljnèjša poročila. O priliki nekega izpraševanja iz krščanskega nauka dobila je Zorka od predstojnice samostana vrlo lep molek v dar. Predstojnica je imela Zorko zeló rada in jo ni nikoli drugače nego „svojo hčerko“ imenovala. Po izpraševanju podala se je Zorka takòj k predstojnici in jo prosila, da bi jej tudi za njeno mater tak molek podarila, ker bi njena mati takega moleka zeló vesela bila. Predstojnica je rada ustregla njenej želji in jej dala tudi molek za njeno mater.

Ko je mati prejela lep molek od svoje hčerke Zorke, razjokala se je od veselja.

Odslej ni nikoli drugače molila nego na ta molek, ki jej je bil najdražji spomin na njeno Zorko. Kadar koli se je žalostila, ali če jej je bilo hudo po njenej Zorki, vzela je molek v roke in je molila — pa jej je takoj odleglo.

* * *

Še samó nekoliko tednov do šolskih počitnic in Zorka pride domov k svojej materi. Čim bolj se je bližal ta veseli čas, tem težje je pričakovala mati svoje Zorke. Od samega težkega pričakovanja prebdela je mati po cele noči.

Neko noč sanjala je o Zorki, kako jej naroča, za koga je treba, da naj moli, kako jej priporoča molek in jej obeta, da bode ona na njene stare dni bramba in podpora.

Drugo jutro potem dobila je mati od Zorke naslednji list:

Preljuba moja mati!

Poročam Vam, da pridem z dovoljenjem častitih usmiljenih sester takó po končanej šoli zopet v Vaše naročje. Bog je uslišal mojo molitev. Bila sem ves čas zdrava in vesela, pa tudi Vaše zdravje, za katero sem vedno ljubega Boga prosila, bilo je povoljno. A zdaj Vam hočem odkriti neko tajnost. Poprej, ko sem se od Vas ločila, šla sem v kapelico matere Božje, pokleknila sem pred oltar, ki je njej posvečen, in jej obljubila, da hočem biti vedno dobra in poslušna. To svojo obljubo napisala sem na listek papirja in ga utaknila za podobo matere Božje od desne strani zadej za okvir. Ko sem prišla v samostan, videla sem v sanjah, kako mati Božja čita ta moj listek in prečitavši ga, dala mi je lep molek. In glejte! za nekaj dni potem dobila sem v šoli od naše čestite predstojnice zares lep molek v dar, katerega čuam kot najdražjo svetinjo. Kadar Vam dopusti čas, idite v kapelico in zahvalite se tudi Vi materi Božjej za veliko milost, katero nama izkazuje. Ko pridem domov, videle bove, ali se oni listek še nahaja tam, kamor ga sem položila.

S pristrčnim pozdravom Vaša hčerka

Zorka.

Od tistih dob, ko je mati ta listek od svoje Zorke dobila, ni ga bilo dneva, da bi ne bila molila z molekom v roci v kapelici pred oltarjem matere Božje za srečo svoje dobre hčerke. In ko je Zorka prišla domov, šla je z materjo in domačim gospodom župnikom takó v kapelico ter je pokazala kraj, kamor je bila položila listek. Bil je listek še vedno na ónem mestu, popolnoma čist in cel, niti jedna črka ni bila zbrisana na njem.

Zorka je postala usmiljena sestra, pozneje učiteljica in predstojnica nekega slovečega samostana, kjer je mnogo mnogo dobrega storila za pouk in izveličanje človeških duš. Svojo dobro mater je ljubila in skrbela za njo do smrti. Umrla je v naročji svoje hčerke, predstojnice samostana, kder je dolgo in dolgo živela zadovoljno in brez vseh skrbi.

Danes ni več Zorke niti njene matere, niti njenih dobrotnikov, niti ónih častitih usmiljenih sester, ki so Zorko poučevale in izobraževale. Ni ga več nobene iz óne dóbe, ker je tega vže dolgo, dolgo. Samó ona kapelica matere Božje stoji še vedno z istim oltarjem in z isto podobo. Kadar koli se v tej kapelici vrši shod ali proščenje, vselej opomni gospod duhovnik ta dogodek v propovedi pobožnemu ljudstvu, a listek nekdanje Zorke z molekom vred se nahaja še danes v posebnej skrinjici pod sliko matere Božje na oltarji.

Lj. T.

Prijateljja.

londonskem državnem zverinjaku imeli so pred več leti poleg mnogih marogastih tigrov, odurnih hijén, afrikanskih in azijskih slonov, hitronogih ceber, neokretuih nosorogov, smešnih medvedov in drugih živalij vseh delov sveta tudi velikanskega leva. Ker je bila vstopnina seveda visoka, prinašali so ubožnejši mesto denarja mačke in pse, katere so čuvaji dajali zverinam v hrano.

Kaj ne, mladi čitatelj, — kako neusmiljeni so nekateri ljudje! Kako brezsrčni!

Nekoč prinesel je nekdo črnega psička ter ga vrgel k najhujšemu in najstarejšemu levu. Uboga živalica trepetala je po vseh udih, skrivala se milo cvileč v najskrajnejši kot in na zadnjih nogah stoječ stezala prednji nožici, kakor bi hotela prositi milosti proti grozovitej zverini. Mogočno približal se je lev psičku, obračal ga s svojimi šapami na vse strani, bistro ga ogledaval in vohal, a storil mu ni nič žalega. Čuvaj prinesel je mej tem v železnej skledi kuhanih jedij in jih položil pred leva. Lev pogledoval je psička ter ga nekako vabil na skupno kosilo, a sam ni hotel jesti. Psiček — ki je bil izvestno zelo gladen — bal se je leva vže nekoliko manj; oprezujoč približal se je torej k jedi ter pričel jesti. Počasi pristopil je tudi lev in prijateljski obedoval s psičkom.

Od tistega dne sta si bila vedno dobra prijatelja, pes je levu dostikrat celo mej šapami in pod glavo spal. Kadar so jima prinesli jesti, hitro je bil psiček pri skledi in po pasjej navadi hotel je seveda vse sam snesti. Moško se je razkoračil preko posode, lajal, renčal in se zaganjal predrzno v leva. A lev ni bil nikakor nejevoljen na neolikanega gosta, nego mirno je čakal, da mu je psiček dovolil pridružiti se. — Včasih se je hotel lev nekoliko odpočiti, ali psiček ga ni pustil pri miru, skakal in lajal je okolo njega, grizel ga v ušesa in v čopasti rep. A lev ni postal nikoli razkačen, zdelo se je, da ga neumno obnašanje njegovega tovariša le zabava.

Čez leto dni psiček nenadoma zboli in pogine. Lev mislil je menda nekaj časa, da njegov ljubljenec le spi. Večkrat prišel je k njemu, vohal ga, majal in obračal, — a vse zaman! Ko se je prepričal, da je psiček v resnici mrtev, korakal je nemirno iz jednega kota svoje ječe v drugi, stopal k mrtvem psičku, ogledoval ga žalostno, dvignil grivasto glavo in par minut neprenehoma tulil. Čuvaji hoteli so mrtvega psička odstraniti, ali lev pokazal jim je svoje ostre zobe in vedno skrbno stražil mrtvega psička. Prinesli so mu najboljših jedil, a lev se jih niti pritaknil ni; vrgli so mu nekaj živih psov v levjak, strgal jih je takój, a razmetane ude pustil ležati. Z velikimi kremplji skopal je v tleh več lukenj, stresal železne palice svoje kletke in tulil, tulil Potem se je utrujen vlegel čez truplo mrtvega prijatelja in — bil je tiho. Nenadoma skočil je zopet po konci, grozovito zarjovel ter zopet legel k psičku in bil tiho.

Tako je živel brez jedi in pijače šest dni; sedmo jutro pa so ga našli mrtvega v levjaku. Ležeč na truplu malega svojega prijatelja poginil je tudi on sam.

Prevel F. G. Podkrimski.

= Smiljan

Burja.

(Narodna pripovedka.)

Živel je ubog črevljar. Nekega dne nese meh z moko v mlin. Sreča ga Burja in mu zažene meh v vodo. Žalosten gre črevljar domov.

„Vže vem, kaj storim,“ pravi sam v sebi; „Burjo grem tožit.“ Kakor dejal, tako storil.

Na poti pa sreča Burjo, ki ga vpraša: „Kam greš?“ On jej pové. — „Nikar ne hodi,“ reče mu Burja, „jaz ti dam tak prt, da ga pogrneš čez mizo, in če rečeš: Miza, polna bodi! napolnila se bode takój z najboljšimi jedmi.“ — Črevljar je zadovoljen s tem in vzame prt.

Na to gre v krčmo ter začne razlagati krčmarici, kaka sreča ga je doletela. Ko otide črevljar spat, vzame krčmarica po noči črevljarjev prt in položi drugega na ono mesto. Ko črevljar drugo jutro vstane, vzame krčmaričin prt in gre domov.

Domov prišedšega, vpraša žena: „Kod si hodil tako dolgo? S čim se bova živila, ker prav nič ne delaš?“ — A mož jej reče: „Ne bodi v skrbéh za to. Prinesel sem tak prt, da bode miza takój polna jedij, če ga le pogrnem čez mizo in porečem: miza, polna bodi! Res stori črevljar takó, ali prt ga neče slušati.

Zdaj se črevljar zopet napravi na pot, da bi Burjo tožil. Zopet ga sreča Burja in ga vpraša: „Kam, brate?“ — On jej reče: „Burjo grem tožit, ker me je grdo prevarila.“ — Burja mu reče: „Nikar ne hodi. Dam ti takega kozla, da bodo leteli cekini od njega in lepo bode godel.“ — Črevljarju je bilo to všeč; vesel vzame kozla in gre v prejšnjo krčmo, kder pové vse, kar mu je rekla Burja. — Po noči vzame krčmarica kozla in mu da svojega. Ko črevljar v jutro vstane, gre domov. A doma mu žena zopet očita, da je tako dolgo hodil a nič prinesel. Mož jej reče: „Vesela bodi, babnica, ker prinesel sem takega kozla, da leté cekini od njega in prav lepo gode.“ To rekši, zapove črevljar kozlu, da naj stori svojo dolžnost. A kozel ga ne sluša. — Zdaj se napravi zopet v mesto, da bi tožil Burjo zaradi sleparije. A zopet sreča Burjo, ki ga vpraša: „Kam prijatelj?“ On jej pové. — Burja mu zopet brani, rekoč: „Dam ti boben. Ako bodeš zabobnal nanj, takój pride toliko vojakov, da lahko premagaš ž njimi vsakega kralja.“ Črevljarju je bilo to všeč in vzame boben. Zdaj začne premišljevat, kaj je bilo vendar vzrok, da se ni nobena stvar zvršila tako, kakor mu je rekla Burja. Vedno bolje se mu dozdeva, da je vzrok temu krčmarica. Zatorej krene k njej in jej reče: „Takój planem z vojsko nad te, ako mi ne daš prta in kozla. Krčmarica se prestraši ter mu da prt in kozla nazaj. Ko pride črevljar domov, povabi vse bližnje kneze, škofe, kralje in cesarje na kosilo. Znali so sicer vsi, da ničesar nima, a vendar so prišli, rekoč: „Nam bode vsaj kaj smešnega povedal.“ Ko pridejo gostje, reče črevljar: „Miza, bodi polna!“ In glej! miza se je šibila najboljših jedil. — Na to reče: „Kozel, kje so cekini in godba?“ Od kozla začno leteti cekini in kozel zagode tako lepo, da so razven škofov vsi drugi plesali. Ko se gostje pripravljajo na odhod, reče cesar: „Tak siromak ne sme imeti tega; vzal mu bodem prt in kozla.“ — Cesar to tudi stori. Ali črevljar mu zapretí: „Jutri pridem z vojsko nad-te.“ Cesar se zasméje in pravi: „Mar bodeš prišel ti in tvoja žena s

sekirami nad me?“ — Drugi dan gre res črevljar v cesarsko mesto, zabobna in zbralo se je okolo njega vojakov več, nego li jih imajo vsi kralji in cesarji. S temi napade črevljar cesarjev dvorec, polastí se ga, vzame mu prt in kozla in se vrne domóv, kjer je živel v sreči in bogastvu toliko časa, da je umrl.

Zapisal Z. Ž.

Resnica.

Resníce ne smeš nikoli prikrivati, tudi takrat ne, ako bi moral zaradi nje kaznovan biti. Kdor laž govori, Bog mu dober ní, ker Bog je večna resnica ter sovraži vsako tudi najmanjšo laž.

Prepelica.

„**R**ed pedí“ in „ped pedí,“
Sèm raz polja se glasí.
Prepelica tako poje,
Ker ima mladiče svoje;
Otročičem pa velí
„Ne preganjajte me vi!“

„Ped pedí“ in „ped pedí,“
Sèm raz polja se glasí.
Prepelica, plaha ptica
Pravi: „Ljuba mi ženjica,
Ko prižela boš do mé,
Pusti moje gnézdice.“

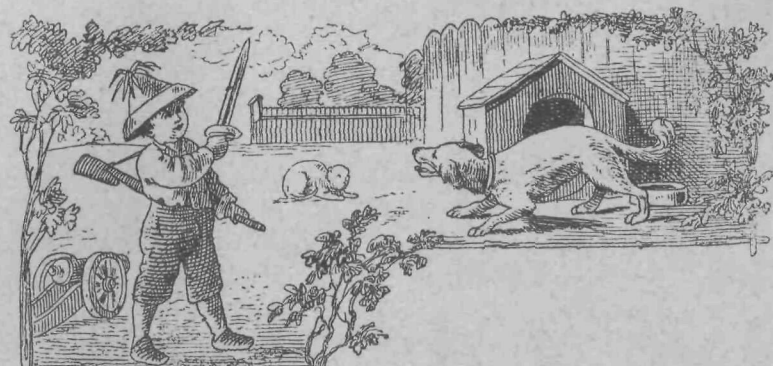
„Ped pedí“ in „ped pedí,“
Sèm raz polja se glasí.
Prepelica milo prosi,
Ko mladičem jesti nosi.
„Ped pedí“ in „ped pedí“
Kosec čuvaj gnezdo mi!“

„Ped pedí“ in „ped pedí,“
Sèm raz polja se glasí.
Tako-le pastirjem pravi
Ki pasó tam po dobrávi
Glejte, da živinica
V deteljo ne bo ušlá!

„Ped pedí“ in „ped pedí“
To se vsaki dan glasí.
Novo jutro ko napoči
In celó še v tihej noči
Ko na tisoč zvezd bleští,
Slišim glasni: „ped pedí!“

Al. K. Sežun-ov.

Junak.

a sam junak, do Bogá
 Ne bojim se nikoga!
 Imam pušku drvenu,
 Imam sablju límenu, ¹⁾
 Imam silne topove
 Od stabaljke bazgove.
 Imam konja dobroga,
 Ne bojim se nikoga!
 Osim ²⁾ tate, mamice,
 Osim kuma, kumice,
 Osim mačka sivoga,
 I kudrova staroga,
 Osim svakog jačega
 I kokota ³⁾ našega!
 Ja sam junak, do Bogá
 Ne bojim se nikoga!

¹⁾ Lim = pločevina, pleh, ²⁾ osim = razven; ³⁾ kokot = petelin.

To mično pesenco zložil je hrvatski pesnik Aug. Harambašić, ki v kratkem izda lepo zbirko svojih mičnih pesene in prič za hrvatsko mladino. S priobčeno pesenco pokazali smo, kako sličen je hrvatski jezik našemu slovenskemu, pa da hrvatske knjige lahko čita tudi naša slovenska mladina.

Iz Gregove učilnice.

Tam doli pri potoku prebiva in ima svojo učilnico ta „domači naš učitelj“ — Tičkov Grega. Vi, otroci dragi, zna se, da ga ne poznate niti ne umejete, zakaj ga tako zovemo vsi, kar nas je v naši vasi. Stojte, povedati vam hočem! Tičkov Grega, otroci moji, je jeden onih nesrečnih ljudij na božjem svetu, katerim Bog v neskončnej previdnosti svojej ni podelil najboljšega in najdražjega darú — zdravih udov. Je-li hrôm vže od rojstva ali ga je pa pozneje zadela kaka nesreča, da je ohromel, znano mi ni, kajti nikdar nisem izpraševal moža podrobnejše o njegovej bédi; gotovo pa je, da Gregi vže od njegove mladosti ne služita nogi niti v najpriprostejšo službo. K jednemu zlu, pravijo, pridruži se rado drugo. Tudi našega Grego zadela je še v otročjih letih poleg one prve nesreče nič menj občutljiva druga: odmrla sta mu namreč roditelja. Takó je postal sirota, dvakrat sirota. Kam se je hotel dejati, kaj začeti? Da se ga niso usmilili sorodniki, moral bi bil gládú in béde poginiti. A Tičkovi — bili so mu ti najbliže po krvi — vzeli so ga k sebi. Takó je prišel Grega v našo vas, kjer stanuje še danes in tako smo ga jeli nazivati — Tičkov. A „domači naš učitelj“, kaj je s tem? Dà, dà, tudi to vam povem! Vže v zórnej mladosti kazal je Gregec veliko veselja do knjig in uka. Žal, da mu Bog ni bil usodil, da bi se bil mogel izobraževati! A navzlic hromósti in bédi dosegel je Tičkov Grega vender le, kar mu je bilo doseči mogoče: priučil se je samótež branju in pisanju ter najpotrebnejšim drugim rečém, osobito krščanskemu nauku. Potem si je ustanovil svojo zasebno „šolo“. Za majhno plačilo — drugega zaslužka takó ni imel — poučeval je vaške otroke leto in dan, po zimi in v jeseni, kadar komu drago. Od tod imé, ki se ga je bilo prijelo — „domači naš učitelj“.

Tudi jaz, otroci moji, bil sem učenec Gregov, predno sem znal za kako drugo šolo na svetu. In reči vam morám, da se mi nikdar v poznejšem učenji ni godilo tako prijetno kot ravno v učilnici pri Tičku. Hè, to nam je povedal marsikaj lepega „naš domači učitelj“, in marsikako zabavico smo doživeli v njegovej družbi! Da sem bil takrát te pameti kot sem danes, joj, koliko takih lepih in zabavnih stvari bi si bil lahko zapomnil ter jih zdaj-le vam pripovedoval! A tedáj sem bil prismuknen lahkoživček, otroci moji, takšen, saj veste nò, takšen, ne zamerite, kakor — — Nekaj črtic pa mi je vender le ostalo v spominu iz tiste dôbe. Če vas ntegnejo zanimati, otroci dragi, evo vam jih, naj vam jih povem.

I.

Najprvo se spodobuje, da vam povem kaj natančnejega o Gregovej „šoli“, in njegovem poučevanju.

Kako poučuje danes, znano mi ni, a časih je znal Grega, znal. Tako domače, razložno in umljivo nam je povedal vsako stvarco, da smo si jo morali zapómneti, če bi je tudi ne hoteli. Še sedáj, ko so minila vže leta in leta, ko se je vže veliko vode izteklo in mnogokaj kruha izpeklo, odkar sva si bila midva z Gregom učitelj in učenec, še sedáj, trdim, lahko bi vam povedal vso abecedo, kakor jo je učil in tolmačil on. „Tisto, ki je kakor kolo pri vozu“, dejal je navadno, „tisto je o;

količ s piko pomeni **i**; dva količa, spodaj zvarjena, to je **u**, zgoraj **n**, trije, zgoraj zvezani **m**; stèber imenujte **l**; stèber s kámbo spredaj **d**, s kámbo zadaj **b**; „kajféž“, s katerim cerkvenik sveče ugasuje, bodi vam za **f**; mali „eikeak“ s strešico zgoraj ali tudi brez nje bodi vam **ž** ali **z** i. t. d.

A vkljub tako določnej in jasnej razlagi bili so, to se pač umeje, vedno še nekateri trdoglavčki, ki Grege niso razumeli. Takó se še sedaj prav dobro spominam Erjavčevega Franeka — saj ga ni več mej živimi — ki si s početka nikakor ni mogel misliti „stèbra s kámbo spredaj“ ter „s kámbo zadaj“.

„Kaj pa je to — kámba?“ vprašal je takój, ko nam je Grega prvič odkril skrivnosti črk **d** in **b**.

„Tisto, kar denó oče kravi okolo vratú, kadar jo vprežejo“, skušal mu je razložiti „domači naš učitelj“.

„Ahà, tisto, tisto“, ponavljal je Franek. „In naša „čada“, ki ima potlej kámbo spredaj, je **b**, kaj ne, da — nakà — **d** je“ — —

„Pojdi, pojdi, bebec! Kaj je vaša „čada“ kakšen steber!“ In smijal se je Grega, da je skoraj počil, in otroci smo se tudi smijali. Franek pa ni mogel umeti, zakaj . . . Nò s časom seveda je prišel do spoznanja.

Računili smo večjidel na prste. Ako je prišlo nad deset, nič ne dé: tedáj sta pa dva vzdignila roke ter prebirala in preštevala oboje prstov. Umeje se, da se je godilo tako bolj s početka; a pozneje, ko smo se bili naučili pisati ter računiti pismeno, bili smo vse drugače učeni! — Največ pa smo se naučili pri Tičku krščanskega nauka. Grega sam je znal na izust ves katekizem kakor očenaš, zato je po pravici zahteval, da smo mu dajali tudi mi dobrih odgovorov. Tako smo se v dobrem pol letu priučili vsem molitvicam, kar jih je bilo v katekizmu ter v Gregovej glavi. Pa še kako gladko, gladko!

Tako, vidíte, poučeval je nas Grega nekđaj, Vi, otroci dragi, srečni ste, ker imate danes lepše šole, v katerej dobivate koristnejših naukov. Zatorej se vam zdi pač čuden tak način poučevanja; a bil je to Grega in bili smo mi tedáj še otroci stare šole.

II.

Gregov sedež pri imenitnem šolskem poslu bil je v kotu za mizo. Učenci pa smo posedli okrog in okrog velike mize. Tako nas je imel „domači naš učitelj“ vse najlepše pred očmi. In Bog ne daj, da bi ne bil kdo pazljiv! Bil je prijazen, dober mož naš učitelj Grega, a kadar smo ga bili primorali, da je izvlekel izza hrbta dolgo, vitko leskovko, takrat, oj, takrat nam je bil vsem trepet in gróza! Leskovko pa je imel pri sebi vedno. Hù, in kako je segel kako in uščenil, če je bilo treba! „Bzz—cà—cà, mar ne boš pri miru!“ zaupil je, in v istem trenutku si je vže pihal ta ali óni svoji nagajivi roki . . .

Tako pač ni čuda, da se je polastila nekoč Čotovega Jakca pregrešna misel, da je Gregi skrivaj vzel in zlomil tisto grdo šibo, katero je moral ravno on precejkrat čutiti. Toda kazen mu je bila kmału za petami. Grega, ta prekaneni učeni Grega je vse izvedel! Bog zna, kdo mu je bil povedal?

Po navadi pride Jakec drugega dne v šolo. Bili smo vže vsi skupaj in takój smo se pričeli učiti. — Kar nakrát pa se domisli Grega, povzdigne modro svojo glavo ter vpraša, kakor nikoli poprej: „Ste li danes vsi lepo umiti otroci?“

„Vsi, vsi“, rekli smo.

„Pokaži, Jakec, če res!“

In Jakec je skočil nič hudega sluteč s svojega prostora v kotiček do Grege ter mu smeje se položil glavico na kolena. Ali o joj — grozovito je moral biti umazan tam kje zadaj, kajti Grega mu je tako premèl in premencal ušesi, da je ubogi Jakec nehoté moral napeti jokú prebritko struno . . .

„Ali veš, zakaj sem te?“ vprašal je Grega izpustivši učenčka. — Slednji pa je sramljivo povetil oči ter — pokimal z glavó. Vedel je, a mi nismo vedeli. Še le po poti domóv povedal nam je Jakec sam, kaj in kakó. In pristavil je, da bi ne šel za noben denar več Gregi izmaknit leskovke, naj bi jih moral še toliko držati ž njo . . . Takó je tudi bilo. Grega je dobil novo leskovko, in mi vsi smo se je še bolj bali nego one prve.

III.

Neka velika posebnost Gregove učenosti in razumnosti je bila mej drugimi tudi ta, da je natanko poznal vse vrline pa tudi vse slabosti svojih učencev. In celó še poslednje! Tako natanko je vedel, kdaj si se mu na priliko zlagal, da nikoli tega! Zna se, da je potem tudi vsakega privél do spoznanja in kesanja nad grehom. Čemù bi vam tožil in opravljal druge, naj povem raje o sebi samem, kako sva v omenjenj zadevi nekoč ropotala z Grego!

Imeli smo ta čas navado — če jo še imajo, kaj vem — da smo vsakokrat, kadar so mati doma pekli, nosili Gregi hlebček v nameček k plačilu za trud, ki ga je imel z nami. Bili smo pri tem vsi vestni in pravični, jedino mene — in to ni bilo lepo, otroci — premagala je nekoč skušnjava, da sem mej potjo k Tičku sam pohrustal Gregi namenjeni kruhek. Potem pa sem moral, to se zna, misliti in misliti, kako bodem zgovoril in opravičil svoj greh strogemu učitelju, ki je pa imel natančno sešteto, kdaj so imele naše matere tédensko peko. Zvit sem bil zadosti, dobro sem si jo bil spomnil. Tisto malho, v katerej sem nosil svojo pločico in knjižico, skrnil sem v Drmaševo drvarnico, poslinil si oči kakor na jok ter šel — v šolo.

„Kaj pa je tebi, da si se prijokal?“ pobaral me je Grega vstopivšega.

„Onégav — Bobkov kuže mi je vzel malho in bukvice in hlebček,“ odgovoril sem jaz s posiljenim jokom.

„Kako je bilo pa zopet to mogoče?“

„Kar zagnál se je v mé in mi jo strgal!“

„Zakaj pa nisi za njim stekel poníglavec?“

„Hotel sem, a je preveč renčal.“

Pa jaz sem se menda preveč lagal ali kali, da bi mi bil mogel Grega verojeti. „Hè, fantè“, dejal mi je pomenljivo, „ti imaš danes nekako čuden nósek, jaz vže nekaj berem na njem! Bomo videli nù, kako je bilo“ — — In pričel se je pouk.

Drugega dne pa sta imela Grega in moja mati zeló dolgo in imenitno posvetovanje. Priklical jo je bil k sebi, ko je šla mimo učilnice po vode. Zeló tehtno jim je bajè nekaj pripovedoval, a mati, mati je le zmajevala z glavo. Se vé, kako pa je mogla drugače: vsa dogodba jej je bila neznana, kajti jaz sem prinesel domóv nepokvarjeno malho in bukvice! — Posledice pa je imelo hude to posve-

tovanje! Na dveh krajih je pela šiba, doma in pri Tičku. In kaj menite, otroci: prav mi je bilo! Tako ne smete vi nikdar nalagati svojih starišev, niti učiteljev! Tudi mene je ta slučaj izmodroval za vse moje poznejše življenje.

* * *

In tako dalje, in tako dalje. Da-si je slab moj spomin in slabotno pero moje, vender bi vam mogel otroci dragi, povedati še marsikatero dogodbo in dogodbico iz Gregove učilnice. A bojim se samó tega, da bi bile vse preveč jednakične ter bi vas utegnili le dolgočasiti s svojo pripovedjo. Zadoščuj torej! — A ti, vrli „domači naš učitelj“ — Tičkov Grega, oprosti mojej predrznosti, da raznašam malo sloveče in ubožno tvoje imé mej svet! Verojemi, da me je vodil pri teh vrsticah jedino le hvaležni spomin in želja, da bi te poznala tudi naša dobra mladina, saj si tudi ti vže od nekda ljubil otroke!

Mihael Podtrojški.

O mački, petelinu in kosi.

(Iz češčine od Božene Němcové, prevéla Janja.)

(Konec.)

Prišedši do kralja, dé gospod: „Milostivi kralj! Ta človek ima mačka — loveca; to je žival, ki lovi miši in ako bi vaša milost ukazala, bi ga on prodal.

„Je-li to resnica, kupim ga rad.“

„Milostivi kralj! ako mi pokažete kde je kaj miši, lahko se takój prepričate, kakó je umé moj maček loviti.“

Odvedli so Mihalja v čumnato, kder jih je bilo toliko, da so kar mej nogami sem ter tjà švigale. Mihalj razveže maliho, maček izskoči in tako urno jame miši daviti, da mu niti jedna ne uteče. Kralj se je neizmerno vradostil na tem ter takój ukazal, da se Mihalju izplača deset tisoč zlatov za mačka. Mihalj je veselja poskočil, ko je dobil toliko novcev in radosten se je napotil proti dómu.

Dva dni po njegovem odhodu pa se kralju zmislí, kaj bode potem maček žrl, ko miši več ne bode. Nihče ni tega vedel in Mihalj je vže otišel. Takoj ukaže kralj, da najboljši jezdec zasede najhitrejšega konja in naj Mihalja o tem popraša.

Mihalj je v tem korakal še po istej cesti, po katerej je bil prišel v mesto. Četrty dan zagleda za sebój jezdeca, ki ga vže od daleč klíče. Mihalj se ustavi. Jezdec prijaše do njega in ga začne pol nemški, pol češki vprašati po nečem, česar pa Mihalj ni mogel razuméti. Da bi mu olajšal vprašanje, vpraša ga nemški: „Was?“

Ali na to besedo se jezdec obrne in odjaše, kakor bi ga bil veter odnesel. Mihalj dé sam v sebi: „Ta človek je blázen,“ in stopa svoj pot dalje.

Ves potán in oprášen vrnil se je jezdec, a jedva stopivši raz konja, hitel je h kralju in začel v jednej sapi: „Milostivi kralj, žalostna vest: ko maček miši polóví, lotil se bode nas!“

„Kdo ti je to rekel?“ vpraša ga prestrašen kralj.

„Oni človek, kateri nam je mačka prodal. Na cesti sem ga dohitel in vprašal, kaj bode žival žrla, ko miši ne bode več in on mi je rekel: Vas! —

Takój skliče kralj vse svoje svétnike, da bi ukrenili, kaj je z mačkom začeti. Po dolgem posvetovanji ukrenejo, da se zapré v čumnato in pred duri postavi dvojna straža, da ne bode mogel vén.

Najvišji general je dobil takój povelje, da postavi pred duri štiri močne in neustrašne možé na stražo. Noč in dan je stal na vsacem kraji po jeden in strahú umiral, ako je le kaj zaropotalo v čumnati. Drugo noč je bilo tiho, ker je bil maček vže vse miši polovil. Rano v jutro, ko se v čumnati še ni nič ganilo, mislil si je mož, stoječ blizu okna, kaj to pomeni. Opogumi se in stopi v čumnato. Ali gorjé! Maček je sedel na oknu — a ugledavši kosmato brado in čepico, prestrašil se je, ubil okno in skočil vén. Drugi mož zasliši krik in hiti gledat; a tú zagleda v čumnati vojaka ležečega vznak na tleh. V jednej sapi hiti h kralju in kliče:

„Kako zlô, kralj milostivi, kako zlô! Hudobni ta mišji lovec izginil je iz čumnate in požrl mi továriša, ki je stal pri oknu. Bog zna, kde sedaj bóga, koliko ljudi je vže požrl! Oj, to je nesreča!“

Tako so vsi začeli hiše zapirati, kder se je bil kdo skrtil, kralj pa je ukazal najsrčnejšim možém, da se naj oblečejo v okovje in gredó nad mačka. Takój se je zgodilo. In ako so tudi tri dni in tri noči sledili za mačkom, o mačku ni bilo duha ne sluha.

Bratje pa so v tem živeli složno in mirno, gospodarili lepše, nego poprej, ker so vedeli, da se po sedaj nimajo na nič več zanašati. Često so sedeli zunaj na klopi pred svojo kočó in se posmehovali — glupim ljudém.

Varuj se laži.

Nek priletan kmet iz Poljan je šel iz daljnega sejma domóv. Ker je živino dobro prodal, veselo je korakal po cesti. Na potu ga sreča drug kmet, ki je imel svoje posebno veselje, ako je mogel koga prav debelo nalagati.

„Dober dan, stari!“ tako pozdravi veselega priletnega kmeta. Ta mu odvrne takisto, in reče: „Hvala lepa, mladič! Kaj pa je novega?“ „Novega vže, pa nič dobrega“, pravi mu mladi; „ravno pridem iz Poljan, kjer je danes zjutraj pogorelo deset hiš.“

„Za božjo voljo, človek! ali je to resnica?“ zavpije priletni kmetič. Šaljivec mu pa resno reče: „Sevéda, čimu bi neki lagal? Saj sem sam pomagal gasiti. Ves gorenji kraj je pokončal ogenj.“

Ko je to slišal priletni kmetič, čegar hiša je stala na gorenjem kraji Poljan, strašno je zaječal, zvrnil se na tla in mrtev obležal. Vsled strahú ga je zadela kap in naglo je končal svoje življenje.

To se je zgodilo zaradi jedne same laži v šali. Tudi takih lažij se moramo varovati. Vsaka laž je greh in privede človeka v nesrečo.

Frančišek Rup.

Listje in cvetje.

Drobtine.

Umrl je v 15. dan pretečenega meseca na Vrdu pri Vrhniki obče znani, spoštovani in izgledni rodoljub gospod

Franjo Kotnik,

veleposestnik, tovarnar in ud c. kr. okr. šol.

sveta za okolico ljubljansko, po dolgej, mučnej bolezni v 62. letu svoje dōbe. Vse njegovo življenje bilo je polno razumnega, modrega in vspešnega delovanja za naš narod. Koliko zaupanja in spoštovanja je blagi pokojnik užival v narodu našem, to je kazal sijajen pogreb, katerega se je udeležilo ogromno število pogrebnikov od bližnjih in daljnih strani. — Našemu listu „Vrteu“ je bil stalen naročnik vsa leta, kar izhaja; bodi mu torej tudi v našem listu ohranjen blag spomin. V miru naj počiva!

Ljubezen Božja.

Učče večni me je ustvaril,

V prsih mi srcé podaril,

Da ljubilo,

Mu služilo

Bi ves čas.

Pesni pôjem mu vesele,

Naj bi mi srcé unele,

Da gorélo

Bi plamtélo

Vedno zánj.

In cvetice zánj nabiram,

V krasne šopke je povijam,

Naj ljubézni

Vež bil nežni

Vekomaj.

Ptičice si skupaj kličem,

To le pravim vsem deklíčem:

Oj ljubite

In hvalite

Vsi Bogá.

Ivana Leben.

Prigovori.

(Zapisal K. Sež-ov.)

— Kdor visoko hoče poleteti, močni peroti si mora oskrbeti.

— Kdor se s cigani brati, nima s čem orati.

— Kdor rad o čebelah govori, rad med liže.

— Umivaj vedno si skrbno noge, roke in glavo! Vsaj snaga nam telo krepí, bolezni mnoge odpodí!

— Kdor ne moli, gre navzdoli.

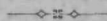
Nove knjige in listi.

* Slovensko petje v preteklih dobah. (Drobtinice za zgodovino slov. petja.) Spisal, izdal in založil Fran Rákuša, nadučitelj. Natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani. 8°. 171 str. — To je najnovejša knjiga slovenska z mnogimi podobami naših domačih skladateljev ter vredna, da se razširi po vseh krajih, koder koli se čuje naša domača pesen. Cena 80 kr.; eleg. z zlato obrezo 1 gld. 50 kr. Knjiga se dobiva pri ljubljanskih knjigarjih in pri knjigovezu J. Bonaču.

* Uzgojne pripovedke (F. Soave.) Preveo i priredio Petar Kuničič, učitelj pučkih škola. U Zagrebu. Nakladom knjižare Mučnjaka i Senftlebena. 1889. 8°. 62 str. (Cena 30 novč.)

* Obrtni prirodopis. Pomočna knjiga za šegrtsko školo. Sastavio Dragutin Jovan, učitelj dolnjogradske pučke i šegrtske škole u Zagrebu. Naklada knjižare Mučnjaka i Senftlebena. Tiskara Scholza i Kralja. 1889. 8°. 146 str. (Cena 60 kr.)

* Sabrani spisi Mladena pl. Tuciea s kratkim uvodom uredio in izdao Stjepan pl. Miletić. U Zagrebu. Tisak Scholza i Kralja. 1890. 8°. 131 str. — Priporočamo to najnovejšo knjigo vsem izobraženim Slovincem, ki so hrvatskega jezika zmožni. Cena knjigi je 1 gld.

Rešitev „rebusa“ v S. „Vrtčevem“ listu:

Danes meni, jutri tebi.

Prav so ga rešili: Gg. Fr. Gros, učitelj v Predosljih; Al. Vakaj pri sv. Ani v slov. gor. (Štir.); Al. Pogačnik v Ljubljani; Aleksan. Ličan in Ant. Žnidaršič v Il. Bistrici; Jan. Žibert, dij. na Ježici; Drag. Govekar v Šiški; Stanislav in Živko Lapajne v Krškem; Emil Šinko, učence v Središči (Štir.); Martin Ivanuša, Rud. Kociper, Ivo in Matija Najzar, Ivo in Jože Zidanič, Ivan Žibrat, učenci v Humu pri Ormoži; Ant. Grum, uč. v Idriji; Feliks Bénédek, uč. v Planini; Maks Vrezec, uč. v Ribnem; Dragotin Koderman, uč. na Frankolovem (Štir.); Rud. in Viktor Andrejka, učenca v Ljubljani. — Gospodične: Fani Jugovic, učiteljica v Kranji; Micika in Tončka Štupeca, učit. kandidatnji v Ormuži; Ivana Leben v Horjulu; Amalija Šket v Dravljah (Štir.); Albina Steigmann v Moravčah; Josipina Seinkovič v Središči (Štir.); Miroslava Brauner v Šmarji pri Jelšah; Dragotina in Marija Delak v Štorjah pri Sežani; Pavla in Micika Matetove v Vel. Laščah; Micika Trampuš, učenka v Mariboru; Marijca Bauman, Terezina Bratuša, Marijca in Ana Ivanuša, Julijana Kuster, Urša Kršnik, Ana Miško, Ana Sirc, Terezika Štibere, Dora Rojko in Zorika Zorjan, učenke v Humu pri Ormuži; Olga in Cecil. Fajgelj in Jožefa Trebše, učenke na Srpenici (Gor.); Milka Vodopivec, učenka v Gorici; Sofija Vilhar, uč. v Velikih Zabljah; Danica Šufaj, uč. v Vel. Laščah; Friderika Kornpichl, Micika Glavnik, Julika Rasner, Marijca Fric in Jadviga Prager, učenke v Ljutomeru; Lini, Lori, Ici in Mili Kaligar, uč. pri sv. Križi pri Kostanjevici; Herminka in Dragutina Lunder in Minka Otoničar, učenke na Raki; Marija in Albina Perne in Ma-

rija Mavec, uč. v Tržiči; Pavla Šijanec, uč. pri sv. Lovrenci v slov. gor. (Štir.); Josipina Koderman, uč. na Frankolovem; Zora Vrezec, uč. v Ribnem in Micí Benedek, uč. v Planini.

Vabilo k naročbi.

V rokopisu imam pripravljen slovenski zemljepisni atlas, ki bo de v prvej vrsti raznovrstnim slovenskim šolam primeren. Ako dobim dovolj naročnikov, hočem ga sam založiti, da-si se mora vtakniti v tako delo mnogo denarja. Uljudno vabim torej slavno slovensko občinstvo na obilo naročbo prvega slovenskega šolskega zemljepisnega atlasa, čegar cena bo de 1 gld. Naročnine ni treba naprej pošiljati.

V Krškem, 27. avg. 1890.

Ivan Lapajne,
šolski ravnatelj.

Listnica. Gg. A. S. v D.: Vaša „Popotnica učencev“ se ni izgubila, a ne zdi se nam takó dovršena, da bi jo mogli podati v javnost. — F. G. Podkrimski: „Na razvalinah rojstne hiše“ premalo zanimivo. — St. L. v K.: Rebusov ne moremo priobčevati, ker nimamo v Ljubljani nobenega lesorezca, ki bi nam je v les vrezal. Ti rebusi, ki je priobčujemo, sestavljeni so iz sličic, ki je imamo na razpolaganje

Rebus.

(Priobčil F. Stegnar.)

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnjem listu.)

„Vrtce“ izhaja 1. dne vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 30 kr. Napis: Upravništvo „Vrtcevo“, mestni trg, šte. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdajatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič**. — Natísnila Klein in Kovač v Ljubljani.